

психологічний клімат у підрозділах організації, підвищується мотивація працівників до праці, їх вірність цілям і стратегічним задачам компанії, забезпечується наступність в управлінні, а також знижується плінність кадрів.

Н. Том під системою розвитку персоналу розуміє цілеспрямований комплекс інформаційних, освітніх та прив'язаних до конкретних робочих місць елементів, які сприяють підвищенню кваліфікації працівників даного підприємства у відповідності із завданнями розвитку самого підприємства і потенціалом та нахилами співробітників [3].

Серед найважливіших завдань управління персоналом організації слід визначити такі, як соціально-психологічна діагностика; аналіз і регулювання групових і особистих взаємин, відносин керівництва; управління організаційними і соціальними конфліктами і стресами; оцінка і підбір кандидатів на вакантні посади; аналіз управлінського потенціалу працівників; планування і контроль ділової кар'єри; соціально-психологічна адаптація працівників; управління трудовою мотивацією; психофізіологія, ергономіка та естетика праці [2, с. 177-178]. У ряді організацій формуються системи управління персоналом, об'єднуючі під єдиним керівництвом заступника керівника по управлінню персоналом всі підрозділи, що мають відношення до роботи з кадрами.

Як доводить Г. Куликов, «управління розвитком персоналу сприяє ефективному використанню трудового потенціалу особистості, підвищенню її соціальної та професійної мобільності, виступає засобом профілактики масового безробіття, відіграє значну роль у підготовці працівників для здійснення структурної і технологічної перебудови галузей економіки» [6, с. 4]. Це позитивно впливає на покращення результатів діяльності організації. В таких умовах розвиток персоналу є одним із найважливіших напрямів функціонування організації, її конкурентоспроможності. Також розвиток персоналу сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності самих працівників на ринку праці. Останні, підвищуючи свій рівень кваліфікації чи опановуючи нову професію або спеціальність шляхом засвоєння нових знань, умінь і навичок, одержують додаткові можливості для планування трудової кар'єри як в організації так й за її межами. Навіть у випадку безробіття навчена особистість швидше знайде нову роботу, легше зможе організувати власну справу.

Висновки. Управління персоналом – це цілеспрямована діяльність керівного складу організації, а також керівників і фахівців підрозділів системи управління персоналом, яка включає розробку методів управління персоналом. Будучи, по суті, однією з найважливіших підсистем організації, система управління персоналом визначає успіх її розвитку. Для ефективного функціонування система управління персоналом повинна ґрунтуватися на психологічних засадах, охоплюючи соціально-психологічну діагностику, аналіз і регулювання групових і особистих взаємин, відносин керівництва, управління організаційними і соціальними конфліктами і стресами та ін. Розвиток персоналу є важливою функцією служби управління персоналом організації. Перспективою дослідження стане розробка психологічних рекомендацій, тренінгових занять щодо розвитку персоналу в конкретній організації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бояринцева А. Психологические проблемы экономической социализации / А. В. Бояринцева // Педагогика. – 2014. – № 4. – С. 12–18.
2. Волевач Л.М. Використання мотивації у практичному менеджменті / Л.М. Волевач // Наука і економіка. – 2009. – № 3(15). – С. 177–181.
3. Егоршин А.П. Управление персоналом / А.П. Егоршин. – М. : НИМБ, 2013. – 720 с.
4. Кабаченко Т. С. Психология управления : учеб. пособ. / Т. С. Кабаченко. – М. : Пед. общество России, 2000. – 384 с.
5. Кібанов А. Л. Управління персоналом організації / А. Л. Кібанов. – М.: Інфра - М, 2001. – 572 с.
6. Куликов Г. Т. Шляхи розвитку особистості в організації / Г. Т. Куликов // Менеджмент персоналу. – 2012. – №29. – С. 4–6.
7. Савченко В.А. Управління розвитком персоналу : навч. посіб. / В.А. Савченко. – К. : КНЕУ, 2008. – 351 с.

Пясечна О.

Науковий керівник – к. психол. н. Воронкевич О.М.

ТРУДНОЩІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ЦПТО

Реформи в освітній галузі спонукають науковців та практичних психологів розглядати проблему адаптації студентської молоді до умов навчання у центрах професійно-технічної освіти. Зміна місця навчання, особливо для старших підлітків, нині є типовим явищем. Аналіз літератури засвідчує, що далеко не кожен з першокурсників може швидко і без труднощів адаптуватись до нової соціальної ситуації, нового статусу, а це, безумовно, позначається не лише на самопочутті особистості, але й на засвоєнні нею знань, стосунках з одногрупниками, батьками та викладачами, на її поведінці, вчинках та особистісному становленні загалом.

Теоретичним підґрунтям дослідження соціально-психологічної адаптації першокурсників до навчання у центрах професійно-технічної освіти постають загальні положення про: адаптацію та адаптивні характеристики

особистості (Г. Балл, Ф. Березін, О. Кокун, Л. Коробка, Л. Лепіхова, О. Мороз, А. Налчаджян, С. Посохова, Т. Титаренко, А. Фурман); соціальну адаптацію як безперервний процес, пов'язаний із кардинальними змінами діяльності індивіда та його соціального оточення (О. Асмолов, І. Булах, І. Георгієва, П. Горностаї, В. Гриценко, В. Казначєєв, В. Лебедєв, О. Леонтєєв, К. Обуховський, Г. Хомич, Г. Циганенко та ін.).

Мета статті – визначити соціально-психологічні труднощі адаптації першокурсників до навчання у ЦПТО.

Актуальність дослідження. З кожним роком в Україні дедалі більше розвивається та розширюється сфера послуг, тому зростає потреба у висококваліфікованих робітниках. Здобути робітничу професію та стати хорошим фахівцем можна у центрах професійно-технічної освіти (ЦПТО). За час навчання у ЦПТО у житті студентів відбуваються суттєві зміни, не лише психологічні, а й соціальні. Слід зауважити, що для старших підлітків це не лише зміна навчального закладу, а перш за все – зміна соціального статусу, перехід від дитинства до дорослого життя, тобто від позиції учня до позиції майбутнього спеціаліста.

Здатність особистості адаптуватися до соціального середовища є однією із запорок її успішного входження в колектив, а як наслідок – внутрішнього комфорту та формування хорошого фахівця. Завданням освіти на сучасному етапі є формування такої особистості, яка буде впевненою у будь-якому колективі, вірити у власні можливості, знаходити спільну мову з одногрупниками, викладачами, майстрами виробничого навчання. Саме тому так важливо приділяти багато уваги питанню адаптації особистості на початку її навчання.

У психологічну науку поняття «адаптація» було введено з біології та передбачало життєво необхідне пристосування організму до постійних і мінливих умов зовнішнього середовища. У фізіології даний термін означає пристосування органів відчуття до впливів відповідних подразників.

Значущість поняття адаптації для психології особистості обґрунтував Г. Балл, відзначаючи необхідність його трактування не у вузькому сенсі (як пристосування до середовища), а в широкому – як єдності взаємозумовлених протилежно спрямованих процесів зрівноважування суб'єкта із середовищем [1]. Сучасні дослідники розглядають явище соціально-психологічної адаптації як рух від пасивного пристосування до побудови системи продуктивної взаємодії особистості і середовища та визначають її як активний процес використання суб'єктом стратегій і способів оволодіння ситуацією, в якій свій внесок чинять як особистість, так і інший (індивідуальний чи груповий) суб'єкт, які взаємно адаптуються і творять єдиний адаптивний простір [1; 3; 5].

Учені виділяють три основних етапи процесу адаптації:

- 1) підготовчий – виникає рівновага між середовищем і особистістю, зовнішнє пристосування, або «орієнтовно-приспосована» взаємодія (І. Дубін), чи псевдоадаптація (Н. Дерманова);
- 2) основний – визнання цінностей і норм ситуації, етап «ціннісної і рольової орієнтації» (А. Бодальов);
- 3) кінцевий – етап «продуктивної взаємодії» (Н. Мельнікова), «трансформації» (Н. Дерманова), на якому досягається новий рівень адаптації [4, с. 76–94].

Соціально-психологічна адаптованість першокурсників до студентського життя, за визначенням дослідників, залежить від низки факторів. Зокрема, сукупність особистісних характеристик та рис темпераменту, що сприяють соціально-психологічній адаптації, формують таку комплексну якість особистості, як адаптивність. До таких характеристик особистості А. Фернхем та П. Хейвен відносять потребу в досягненнях, позитивний стиль атрибуції, низький рівень тривоги при виконанні завдань, наполегливість, добросовісність та відкритість до нового досвіду [6]. М. Матіс та його колеги визначили три основні особистісні риси, що сприяють успішній адаптації до студентського життя: відчуття контролю над ситуацією; відчуття приналежності до нового оточення; сприйняття змін, як перспектив для розвитку.

Ґрунтуючись на узагальненнях психологічної науки та особистому досвіді співпраці із першокурсниками, можемо виділити декілька чинників, які лежать в основі труднощів, що відчувають студенти перших курсів у період адаптації:

- недостатній рівень шкільної загальноосвітньої підготовки, в основі якої дефіцит особистісної відповідальності й навчальної активності, невисокий рівень духовного та інтелектуального потенціалу;
- багато молодих людей, які поступають на навчання у ЦПТО недостатньо володіють прийомами раціонального мислення, запам'ятовування, концентрації й розподілу уваги;
- у вчорашніх школярів відсутні стійкі навички користування навчальною літературою, конспектування, раціонального читання, організації своєї самостійної роботи, особливо її планування. Значна частина студентів переконані в тому, що їх повинен хтось навчити, все показати й пояснити. Вони не є суб'єктами навчального процесу, завдання яких – здобування знань самостійною копіткою працею;
- низький рівень загальної культури, етичної та трудової вихованості, що виявляється на фоні обмеженого життєвого досвіду й соціальної зрілості;
- зазвичай першокурсники не усвідомлюють зроблений ними вибір професії та цінності знань за фахом.

Причиною труднощів для першокурсника можуть бути й нові умови життя. Часто студенти стикаються з такими проблемами, як нова система навчання, взаємостосунки з одногрупниками та викладачами, соціально-побутові умови. Першокурсники хочуть, щоб їх побачив та оцінив новий викладач, помітив у них усе найкраще. Окрім зазначеного вище, виникають протиріччя та труднощі в становленні самооцінки, самосвідомості та формування образу «Я».

Важливу роль у адаптації студентів до умов навчання в ЦПТО відіграють викладачі та майстри виробничого навчання. Вони мають ставити посилені вимоги зі свого предмету, демонструвати віру в успіх кожної особистості, акцентувати увагу на досягненнях, підтримувати словами, поглядом, будувати спілкування на основі руйнування психологічних бар'єрів (вікових, соціально-психологічних, емоційних, інтелектуальних), підтримувати і заохочувати прояви активності сором'язливих студентів на парах.

Для подолання чи істотного пом'якшення психологічних наслідків адаптації до нових умов навчання рекомендовано залучати психолога. Саме практичний психолог може сприяти згуртуванню групи, підвищенню рівня психологічної компетентності батьків першокурсників, викладачів, формувати культуру поведінки й навички спілкування, уміння в студентів реально оцінювати свої можливості, позитивну учбову мотивацію.

Проведені майстрами виробничого навчання заходи (концерти, КВК, екскурсії, ігри на знайомство, згуртування) допомагають зменшити прояви тривожності першокурсників. Саме у таких формах роботи студенти можуть бути активними й незалежними, потрібними й успішними.

Висновки. Потреби та проблеми першокурсників, що пов'язані з процесом соціально-психологічної адаптації до студентського життя, породжують необхідність функціонування у навчальних закладах програм підтримки першокурсників, які мають включати індивідуальне консультування та групові форми роботи з використанням різних підходів. Перспективи наших подальших досліджень вбачаємо у емпіричному дослідженні соціально-психологічної адаптації першокурсників до навчання у ЦПТО та розробці програми, що сприятиме адаптації студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г. А. Понятие адаптации и его значение для психологи личности / Г. А. Балл // Вопросы психологии. – 1989. – № 1. – С. 92–101.
2. Лагирев В. В. Адаптация студентов к условиям обучения в техническом вузе и особенности организации учебно-воспитательного процесса с первокурсниками / В. В. Лагирев // Содержание, формы и методы обучения в высшей школе. Обзор информации НИИВО. – М., 1991. – Вып. 3. – 48 с.
3. Коробка Л. М. Соціально-психологічна адаптація спільноти до умов і наслідків воєнного конфлікту: теоретичні засади дослідження / Л. М. Коробка // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. – 2015. – № 4. – С. 76–82.
4. Мілютіна К. Форми психокорекційного впливу / К. Мілютіна // Профілактика та корекція порушень соціальної адаптації у дорослих. – К., 2007. – С. 76–94.
5. Соціально-психологічна профілактика порушень адаптації молоді до повсякденного стресу: метод. рек. / наук. ред. Т. М. Титаренко. – К.: Міленіум, 2010. – 84 с.
6. Фернхем А., Хейвен П. Личность и социальное поведение / А. Фернхем, П. Хейвен. – СПб.: Питер, 2001. – 368 с.

Крамар Н.

Науковий керівник – доц. Свідерська Г.М.

КОПІНГ-ПОВЕДІНКА ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Повсякденне життя й діяльність людини в умовах сучасного суспільства часто-густо пов'язані із впливом несприятливих екологічних, соціальних та інших факторів, що викликають сильні негативні переживання, перенапругу фізичних і психічних функцій. Особливо виражені наслідки такого впливу на психіку людини в кризових ситуаціях, при техногенних, природних аваріях і катастрофах, соціальних і професійних конфліктах, у ході виконання складних, відповідальних і небезпечних завдань. Такі впливи призводять не лише до погіршення функціонального стану, але і до погіршення ефективності й безпеки праці, розвитку психосоматичних та інших захворювань в умовах переживання стресу.

Проблема стресу тісно пов'язана з копінг-поведінкою, яка розглядається як когнітивні та поведінкові зусилля, які постійно змінюються та застосовуються людиною для того, щоб впоратися з специфічними внутрішніми та/або зовнішніми вимогами, що надзвичайно напружують або перевищують ресурси людини. У психологічній літературі використовується низка термінів (копінг, копінгові дії, копінг-стратегії, копінгові стилі, копінг-поведінка), за допомогою яких визначають індивідуальну адаптаційну реакцію людини до складної життєвої ситуації.

Окрім терміну «coping», що стійко увійшов до психологічної літератури, для опису специфічного процесу розв'язання людиною труднощів часто вживаються також інші терміни. В англійській літературі серед інших найбільш вживаних є терміни «Handle with» (справлятися з чим-небудь), «Deal with» (мати справу з чим-